

Vagant

LITTERATUR

KUNST

FILM

MUSIKK

IDEER

NETTEKSKLUSIVT ▾

OM VAGANT ▾

ABONNÉR PÅ VAGANT!

Springet ud af morderrækken

ANDREAS VERMEHREN HOLM • 01/09/2016

VAGANT NORDEN. I Tomas Espedals nye roman møder middelalderdigtningen et splintret sprog.

Denne uken utkommer Tomas Espedals Året, en roman om å elske den samme hele livet, uansett om kjærligheten blir gjengjeldt eller ei. I midten av august møttes Espedal og Andreas Vermehren Holm til en samtale om språk, poesi og Petrarcas bror i Øyjordsveien i Bergen.

Andreas Vermehren Holm: Lyden af kaffemaskinen overdøver nyheden om den tragedie, der udspiller sig på havet: Flere hundrede mennesker er omkommet i en bådulykke. Du står i haven og lytter til radioen, men du kan

ikke høre, hvad der er sket, fordi kaffemaskinen sprutter. Du kan ikke skelne lydene fra hinanden.

Tomas Espedal: Der ligger en diagnose i bogen, et generelt billede af tiden, gennem små betragtninger: Det bliver forår alt for sent, det blomstrer to gange, det holder ikke op med at regne. Det er ikke for eller imod noget, snarere handler det om at se. Før tænkte jeg: Det bliver en smuk undergang. Jeg tænkte: Det bliver frygteligt, men også smukt. Sådan tænker jeg ikke mere.

AVH: Jordens undergang er et symbol, et truende billede, og faren er, at symbolet betinger en bestemt form for håbløshed eller uvirkelighed, men præcision i sprogarbejdet kan være med til at tømme denne slags symboler for mening, eller vise, hvor tomme de allerede er.

TE: Det er afgørende at vise, hvor tomme ordene kan være. Det er en stor udfordring. Det er en af litteraturens ældste opgaver.

AVH: Du har før beskrevet bogen *Blond* fra 1996 som en ny begyndelse i dit forfatterskab. Du taler om *Året* på samme måde: En ny begyndelse og et grundlæggende skift i din orientering?

TE: Da jeg skrev *Blond*, var det med en styrket bevidsthed om sproget. Denne bevidsthed kom fra mit møde med Monica Aasprong og min læsning af hendes første roman. Mine bøger rummede på det tidspunkt først og fremmest en bevidsthed om fortælling. Jeg skrev mere eller mindre traditionelle romaner før *Blond*. Læsningen af Aasprongs første roman *Mellom Alex Gobulev og meg* vækkede mig. Jeg spurgte mig selv: Kan jeg tilegne mig nogle af disse sproglige kvaliteter og overføre dem til mine fortællinger? De bøger, jeg skrev efter *Blond*, var *Biografi*, *Dagbok* og *Brev*. Jeg undersøgte, hvor dybt mit sprog kunne række, når jeg beskrev mine erfaringer. Sprogarbejdet blev en del af selve fortællingen. *Året* ødelagde mit sprog. Jeg ødelagde mit eget sprog.

AVH: Var det planlagt?

TE: Nej. Jeg havde opnået en vis evne, en vis dygtighed med det sprog, jeg havde skabt, og jeg havde en oplevelse af, at jeg kunne fortsætte. Men mens jeg skrev *Året* fik jeg gradvist følelsen af, at nu bryder mit sprog sammen. Nu bryder mit sprog sammen og det må jeg bare acceptere. Jeg fik en ny grammatik, en ny ortografi, en ny linjedeling, som jeg blev nødt til at følge. Det var ikke en idé, jeg havde, det skete undervejs i skrivningen. Det

begyndte som normal prosa, men så gik det i stykker. Jeg sendte det til min redaktør og han sagde: Nej, du må rette op og få det tilbage til normal prosa. Ret op, sagde han. Det fik mig til at gøre det modsatte. Hele første del af bogen var på det tidspunkt normal prosa, men jeg gik tilbage til indledningen og brød den ned. Jeg skrev mig tilbage til begyndelsen og skrev den igen, skrev den om, forfra, men med det ødelagte sprog. Derfra fulgte jeg sammenbruddet, mit sprogs sammenbrud. Jeg begyndte at tænke på en anden måde. Sætningerne var fejlagtige, grammatisk og ortografisk fejlagtige, og jeg var nær blevet gal af at følge disse fejl, dette forfald. Jeg tænkte ikke længere som andre mennesker, jeg tænkte i halve sætninger, jeg tænkte i sammenbrud og ødelæggelse.

AVH: Hannah Arendt skriver i essayet »Thinking and Moral Considerations« (1969) om vold, tænkning og moral: »Afstand til virkeligheden er mere farligt end de, måske, onde instinkter, som er mennesket iboende.« Og hun beskriver, hvordan afstand til virkeligheden opstår, når mennesket er afkoblet fra sin egen oplevelse af tingene. Den personlige erfaring er med andre ord ikke noget, man kan tage for givet. Vi leder efter ordene, det er vi nødt til. Arendt fremhæver Kafka som et eksempel på en forfatter, der formåede at give erfaringen af forhold, der allerede var en realitet, en virkelig mening. Kafka beskriver skrivehandlingen som en observationshandling.

TE: Der er et sted i bogen, hvor vi befinder os på et krydstogt i en uhyre luksus, vi spiser og drikker, vi sover og soler os, men midt i alt det overdådige, sejler vi forbi en båd med flygtninge. Vi vidste, at de var derude på havet et sted, men vi så dem ikke før dette øjeblik. Og i det øjeblik, vi så dem, så vi også os selv. Vi bliver bevidste, idet vi ser os selv. Vi ser, hvordan vi sejler forbi.

AVH: Kafka beskriver den opmærksomhed eller bevidsthed, der kan opstå i skriften, som et »spring ud af morderrækken«, men han præciserer ikke, hvad »morderrækken« er for noget.

TE: Morderrækken er blind.

AVH: Morderrækken er blind lydighed og affekt. Men at se sig selv, er at springe ud af morderrækken. Samme bevidsthed eller opvågning, som gør sig gældende hos Shakespeare, da Richard i *Richard III* spørger sig selv: »Er der en morder her? Ja. Hvem? Mig.« Han spørger sig selv og svarer. Han bliver bevidst på den måde. Han ser sig selv og vidner.

TE: Springet ud af morderrækken.

AVH: Prosaen i *Året* ligner ikke prosa, den ligner poesi, men hvad er det, der sker for enden af de brudte linjer?

TE: Prosaen i denne bog henter grundlæggende erfaringer fra poesien. Min frygt er, at man vil kalde *Året* for knækprosa og bilde sig ind, at sætningerne blot er brækket over på midten. Hvis man læser bogen dårligt, vil man kunne forveksle prosaen med knækprosa, og »knækprosa« er et skældsord. Men jeg har ikke brækket sætningerne! Det har været en kraftanstrengelse for mig at finde skriftens egne brud, finde hurtigheden og langsomheden, men også en egen form for tænkning. Jeg har forsøgt at tænke på en anden måde, ikke tænke grammatisk korrekt. Jeg har forsøgt at tænke med poesien. Bruddet, eller fraværet for enden af sætningerne, skaber et rum. Rummet hænger i luften. Det skaber en fylde. Hvis man bryder rigtigt, opstår der en åbning. Hvis man bryder forkert, forsvinder ens muligheder for at fortsætte. Det kan have en helt svimlende effekt at afbryde sig selv, at stoppe sproget eller åbne de steder, hvor sproget stopper af sig selv.

AVH: Rosmarie Waldrop beskriver denne praksis som »gap gardening«. Gap gardening handler om at kultivere tomrummet for enden af sætningen. Hendes ide er, at sprogets præcision i vid udstrækning handler om, hvordan man værner om det, man ikke kan beskrive eller benævne. Denne tilgang rummer et udsagn om sproget selv: Det er ikke komplet eller dækkende. En almindelig, traditionel prosa kan risikere at give et billede af, at sproget er fuldkomment. Men disse afrundede eller afbrudte linjer, de åbner et rum og holder det åbent.

TE: Der kan være stilhed for enden af en sætning, men der kan også være larm.

AVH: Du har læst Chrétien de Troyes, François Villon, Rolandsangen og Petrarca, mens du har skrevet på *Året*, og skriftbilledet imiterer flere steder middelalderværkernes kunstprosa: rytmisk og uden vers?

TE: Hele min læsning op mod denne bog har netop været middelalderlitteraturen, gralen, Arthur og Løvehjerte. Det bedste, jeg skrev, var i forbindelse med min undersøgelse af forudsætningerne for Petrarcas litteratur. Jeg opfandt en scene, hvor Petrarca rider ud af en landsby sammen med sin yngre bror Gherardo. De er på flugt, Petrarca har forført en kvinde og de er på flugt fra hendes far. Første gang Gherardo skal

sige noget til Petrarca, så stammer han. »Vi-vi-vi-vi-vi skal-skal-skal-skal ride-ride-ride ...« Hvor kom denne stammen fra? Jeg ved det ikke, men i stedet for at give Petrarca det poetiske sprog, så gav jeg det til broren. Petrarca taler klart og tydeligt: »Vi rider nordpå«, »Gennem dalen til Vaucluse«, Petrarca mestrer sproget, men broren stammer. Jeg skrev side efter side om denne ridetur, hvor Gherardo stammer blomsterne-blomsterne-blomsterne-blomsterne, men jeg kunne ikke bruge det i romanen. Det er det bedste, jeg nogensinde har skrevet, men jeg kunne ikke bruge det til noget. Jeg var helt besat af denne stammen, »men-men-men-men«, »vandet-vandet-vandet«, »blomsterne-blomsterne-blomsterne«, »hundende-hundende, hører du-hører du-hører du, Francesco, hundene-hundene«.

AVH: Du beskriver brorens ødelagte sprog som en af forudsætningerne for Petrarcas digtning?

TE: Jeg gør brug af nogle af de erfaringer, som poesien har bibragt, men jeg slipper ikke fortællingen. Sproget må ikke kun ødelægges og åbnes, åbningen må også iværksættes i en forståelig sammenhæng, fortællingen må ikke gå tabt.

AVH: Det tog dig tre år at skrive *Året*?

TE: Da jeg havde skrevet den sidste sætning, da jeg havde afsluttet romanen, fortsatte jeg med at skrive. Jeg stoppede ikke. Det var helt absurd. Ikke et øjeblik hvile. Jeg fortsatte videre. Jeg fulgte med al kraft denne åbning, dette væld af muligheder, men så kollapsede jeg. Jeg havde brug for en pause. Jeg måtte tænke: Er sammenbruddet fuldendt? Har jeg demonstreret det eller skal jeg fortsætte ...

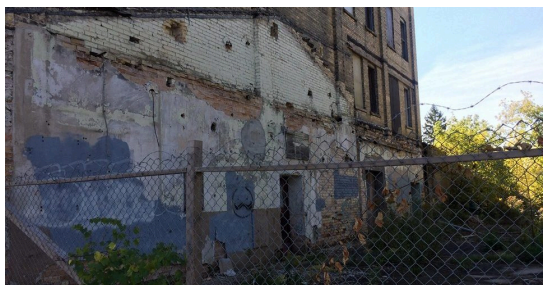
AVH: *Året* slutter med et stykke om døden.

TE: Ja, *Året* slutter med et essay om døden, den gode død. Det overraskede mig.

AVH: Og du fortsatte med døden igen?

TE: Ja, jeg fortsatte med døden. Første gang jeg døde ... Anden gang jeg døde ...

Les også [«Jotunheim-meditationerne»](#) fra 2015.

Juss til selvhjelp

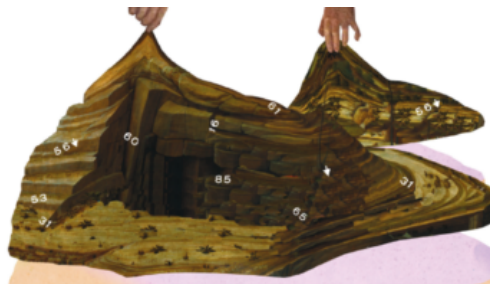
RAGNILD LOME

BLOGG. Kanskje er den største gevinsten ved Klimasøksmål Arktis en mer konsis samfunnsdiagnose.

»Det finns också en annan värld«

WERNER SCHMIDT

ÖVERSATT. Peter Weiss gav intellektuell stridbarhet ett ansikte.

Den närproducerade poesin

JONI HYVÖNEN

VAGANT NORDEN. När litteraturen hyllar ekologin smiter verkligheten ut bakhjulet.

Jotunheim-meditationerne

TOMAS ESPEDAL OG ANDREAS VERMEHREN HOLM

VAGANT NORDEN. For Frans af Assisi var afmagt det aller mest kraftfulde. Har afmagten endnu et litterært potentiale?

Arkimediske punkter

RAGNILD LOME

Archimedean points

RAGNILD LOME

ESSAY. Når tingene snakker av seg selv, hvem lytter?

ESSAY. When things speak by themselves, who listens?

Andreas Vermehren Holm

Mer av samme forfatter

Legg igjen en kommentar.

Navn *	E-post *	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Post

Notify me of follow-up comments by email.

Notify me of new posts by email.

Vagant er et tidsskrift for litteratur, kunst, musikk, film, ideer og samtidsdebatt. *Vagant* publiserer fire papirutgaver i året, i tillegg til å drifte *Vagant.no*, fylt med arkivstoff og netteksklusivt innhold, for eksempel [Vagant Europa](#) og [Vagant Norden](#).

Vagant støttes av Kulturrådet, Fritt Ord og Nordisk kulturfond.

[Vagant.no](#) støttes av Norsk kulturråd og Fritt Ord.

Vagant er medlem av Norsk tidsskriftforening og det europeiske tidsskriftnettverket.

Vagant

Gerichtstraße 23

3. Hof, 1. Auf., 3. OG

DE-13347 Berlin

Tyskland

[Skriv til redaksjonen](#)

Ansvarlig redaktør:
Audun Lindholm.

Øvrig redaksjon:

Arne Borge, Søren Østerlund Christensen, Karen Dich, Tore Engelsen Espedal, Anne Helene Guddal, Henning Hagerup, Joni Hyvönen, Christian Johannes Idskov (nettredaktør), Clemens Kübler, Kasper Lyngholm Larsen, Charlotte Lybecker, Ragnild Lome, Hans Jacob Ohldieck, Mats O. Svensson, Christine Strandmose Toft, Andreas Töpfer (visuell redaktør, illustratør, grafisk designer),

